SMART UA projekt

Országjelentés a lakhatási szolgáltatást nyújtó stakeholderek feltérképezéséről

Magyarország

2025 augusztus

Köszönetnyilvánítás / Szerzők

Ezt az országjelentést Zatykó Judit és Schumann Róbert a Szociometrum kutatói készítették a magyarországi, lakhatási területen szolgáltatást nyújtó szervezetek feltérképezése alapján.

Köszönetünket fejezzük ki mindazon szervezeteknek, amelyek hozzájárultak a feltérképezéshez, valamint a SMART UA projekt hazai partnereinek,[1] akik támogatták a kutatás megvalósítását.

1. Összefoglalás

A kutatás célja az volt, hogy feltérképezze a Magyarországon élő ukrajnai menekültek számára elérhető lakhatási szolgáltatásokat, a főbb akadályokat és a jó gyakorlatokat.

Az ukrajnai háború 2022-es kitörése óta több százezer menekült érkezett Magyarországra, közülük tízezrek maradtak huzamosabb ideig az országban. Az EU által aktivált Ideiglenes Védelem Irányelv (TPD) biztosította számukra a tartózkodási engedélyt, munkavállalási jogosultságot, oktatáshoz és lakhatáshoz való hozzáférést. Bár az első hónapokban gyorsan reagált a civil és állami szféra, a lakhatási megoldások hosszú távú fenntartása mindmáig komoly kihívást jelent. A magyar lakáspiac strukturális problémái – elsősorban a megfizethető bérlakások hiánya és az árak meredek emelkedése – különösen sebezhető helyzetbe hozzák a menekülteket, akik gyakran szembesülnek diszkriminációval és kiszolgáltatottsággal is.

A kutatásunk alapján az látszik, hogy a lakhatási támogatási rendszer sokféle szereplő összefogásán alapul, de strukturális akadályok miatt leginkább átmeneti és szigetszerű megoldásokat kínál. A menekültek hosszú távú lakhatási biztonságához elengedhetetlen lenne a stabilabb finanszírozás, a diszkrimináció elleni hatékony fellépés és a koordináció erősítése.

<u>A kutatás módszertana és mintája</u>

A SMART UA projekt keretében végzett feltérképezés 2025 július–augusztusában zajlott. Online kérdőívvel (CAWI) 21 szervezettől gyűjtöttünk adatokat, amelyek aktívan részt vesznek a menekültek lakhatási támogatásában. A minta fele civil szervezet, emellett jelentős arányban vettek részt vallási kötődésű szervezetek és önkormányzatok, továbbá néhány nemzetközi szervezet és vállalkozás. Bár a kutatás nem reprezentatív, kellően sokszínű ahhoz, hogy átfogó képet adjon a magyarországi lakhatási gyakorlat főbb trendjeiről, kihívásairól és innovatív megoldásairól.

[1] Jezsuita Menekültszolgálat, Evangélikus Diakónia

A szolgáltatások jellemzői és célcsoportjai

A válaszadó szervezetek kétharmada általános lakhatási szolgáltatásokat nyújt, míg egyharmaduk dedikáltan a nőkre és kisgyermekes anyákra is fókuszál. További célcsoportok: idősek (29%), fogyatékossággal élők és roma közösségek (24–24%), valamint kisebb arányban LGBTQ+ személyek (10%). Ez az eloszlás részben illeszkedik a menekültek demográfiai profiljához (UNHCR/TÁRKI 2023: a menekültek 70–80%-a nő, 35–40% gyermek, 5–10% idős), ugyanakkor bizonyos csoportok – például a kárpátaljai romák vagy a kettős állampolgárok – gyakran láthatatlanok maradnak a hivatalos támogatási rendszerek számára.

A szolgáltatások túlnyomórészt indirekt és támogató jellegűek: 90% információt nyújt, 76% szociális munkát vagy mentorálást, 71% tolmácsolást, és 67% albérletkeresési segítséget. Ezzel szemben tényleges, hosszabb távú lakhatást csak néhány szervezet biztosít: mindössze 3 nyújt átmeneti szállást, és 5–5 tud 3 hónapot meghaladó lakhatást garantálni magán- vagy kollektív szállásokon. Ez jól mutatja, hogy a menekültek döntően a magán albérleti szektorban próbálnak elhelyezkedni, ahol a támogatások sokszor csak részben fedezik a költségeket.

Finanszírozás és kapacitás

A támogatási tevékenységek döntően nemzetközi forrásokra épülnek: a szervezetek kétharmada részesül ilyen támogatásban, 57% EU-s forrásból (pl. MMIA), 52% állami/önkormányzati keretből, és 48% közösségi vagy lakossági adományokból. Két szervezet semmilyen forráshoz nem jut, működésük önkéntes alapú. Az MMIA a legfontosabb EU-s finanszírozási eszköz, amely a 2024/2025-ös ciklusban 3,8 milliárd Ft keretet biztosít lakhatási programokra, elsősorban nagy karitatív szervezetek bevonásával.

A szervezetek kapacitásai rendkívül eltérőek: a válaszadók fele legfeljebb 50 fő lakhatását segíti, míg 25%-uk 200 fő felett. Ez a megoszlás aláhúzza a rendszer decentralizált és széttöredezett jellegét.

Kihívások és akadályok

A kutatás alapján a legnagyobb problémát a megfizethető lakások hiánya (90%) és a támogatási források korlátozottsága (86%) jelentik. Emellett jelentős akadály a társadalmi elutasítás (57%), a bürokratikus-jogi akadályok (48%), valamint a bérbeadók korlátozott együttműködése (38%). A nyelvi nehézségek inkább mérsékelt, de szintén jelen lévő kihívást jelentenek.

A terepi tapasztalatok alapján különösen nehéz helyzetben vannak a roma menekültek, akik a piaci diszkrimináció miatt sokszor informális vagy méltatlan körülmények között kénytelenek lakni. Továbbá a 2024. augusztusi rendeletmódosítás kizárta a magyar–ukrán kettős állampolgárokat (körükben jelentős a kárpátaljai roma menekültek aránya) az állami finanszírozású közösségi szállásokból.

Partnerségek és innováció

Pozitív tapasztalat, hogy a civil, egyházi és nemzetközi szervezetek jelentős része partnerségben valósítja meg programjait, gyakran kiegészítve egymás kompetenciáit. A pályázati kiírások (pl. MMIA) komplex megoldásokat sürgettek, így több helyen jött létre együttműködés lakhatási, szociális és munkaerőpiaci szereplők között. Ezek a partnerségek rugalmas válaszokat eredményeztek, de fenntarthatóságuk a finanszírozási ciklusoktól függ.

Innováció főként abban érhető tetten, hogy a lakhatást a társadalmi integráció részeként kezelik. Jó gyakorlatok között szerepel a sorstárs mentorálás, az előtakarékossági elemek beépítése, valamint a rugalmas támogatási modellek, ahol a támogatás mértéke idővel csökken, ösztönözve az önállósodást. Digitális eszközök terén főként belső nyilvántartások és informális adatmegosztás létezik, országos szintű közös rendszer azonban hiányzik.

Inklúzió és hozzáférés

Bár a legtöbb szervezet elvben mindenki számára elérhetővé teszi szolgáltatásait, a tényleges hozzáférés eltér a jogi, finanszírozási és programfeltételek miatt. A menedékes státuszhoz kötött jogosultság sok kettős állampolgárt kizár, miközben a civil szervezetek saját programjaikban gyakran számukra is nyújtanak segítséget. Mivel nem ismert pontosan, hány ukrajnai menekült él jelenleg Magyarországon, és milyen a társadalom-demográfiai összetételük, nehéz megítélni, hogy a jelenlegi rendszer mennyire inkluzív. A veszélyeztetett csoportok – például alacsony iskolázottságú roma menekültek, fogyatékossággal élők vagy analfabéták – számára különösen nagy a kockázata annak, hogy kimaradnak a támogatási lehetőségekből.

2. Bevezetés

A SMART UA-n belüli feltérképezés célja

Az alábbi jelentés az ukrajnai menekültek magyarországi lakhatáshoz való hozzáférésének biztosításában vagy elősegítésében aktuálisan szolgáltatást nyújtó szervezeti és nem szervezeti felek szerepeinek, kihívásainak és bevált gyakorlatainak azonosítására irányul.

Rövid utalás az EU-kontextusra

Az EU 2022. márciusában aktiválta a „Temporary Protection Directive" elnevezésű irányelvet 1/55/EK alapján, ami lehetővé tette az ukrajnai menekültek ideiglenes védelemét: tartózkodási engedélyt, munkavállalási jogosultságot, lakhatást és oktatást biztosítva nekik. Az irányelv előírja, hogy a tagállamok megfelelő lakhatást biztosítsanak, akár közvetlen állami szállások, akár lakhatási támogatás formájában.

Azonban, különösen 2023–2024 során, az EU-s tagországok többségében szigoritások léptek életbe, ami kedvezőtlenül érintette a lakhatási támogatások mértékét vagy időtartamát. A csökkenő támogatások mellett, a nagyvárosokat érintő lakhatási válság is hozzájárult az ukrajnai menekültek fokozódó lakhatási nehézségeihez.

A tagállamok lakhatási kihívásokra adott reakciói mellett az Európai Szociális Alap Plusz (ESF+) projektek kiemelt szerepet játszanak abban, hogy a szociális szolgáltatásokat innovatív módon igazítsák az ukrán menekültek igényeihez. Jelen riport a SMART UA projekt keretében végzett első kutatási fázis tapasztalatait hivatott összegezni.

3. Módszertan

A feltérképező kutatás módszertana és sarokpontjai a következőek voltak:

- Adatgyűjtés eszköze: Online önkitöltő kérdőíves adatfelvételt alkalmaztunk (CAWI), melyet a LimeSurvey platformon értek el a válaszadók. Az adatgyűjtés magyar nyelven történt.
- Célcsoport: A célcsoportba azok a szervezeti és nem szervezeti felek tartoztak, akik az ukrajnai menekültek magyarországi lakhatáshoz való hozzáférésének biztosításában vagy elősegítésében aktuálisan szolgáltatást nyújtanak. Beleértve az önkormányzatokat, a civil szervezeteket, a vallási és közösségi szervezeteket, valamint a lakhatást biztosítókat (bérbeadók, ügynökségek).
- Mintavétel: Célzott mintavétel, az UA menekültek lakhatási támogatásában való aktuális részvétel alapján.
- Tervezett mintanagyság: N=minimálisan 20 szervezet, cég, intézmény; elért mintanagyság: N=21 szervezet.

A minta nagysága meghaladta a tervezett minimumot, ugyanakkor a kutatásban megjelenített eredmények jellegükből adódóan nem alkalmasak széles körű statisztikai következtetések levonására. Az elemzés célja az ukrajnai menekültek magyarországi lakhatáshoz való hozzáférésének biztosításában vagy elősegítésében érintett szervezetek szolgáltatásainak és tapasztalatainak feltérképezése volt; az eredmények így irányadó tendenciákat és jellemző gyakorlatokat mutatnak be, de nem terjeszthetők ki automatikusan az összes magyarországi szereplőre. Ugyanakkor a minta összetétele kellően sokszínű ahhoz, hogy releváns képet adjon a főbb kihívásokról, hiányosságokról és innovatív megoldási kísérletekről, amelyek a magyar gyakorlatban jelenleg meghatározóak.

- Adatgyűjtési időszak: 2025. július-augusztus.
- Etikai és adatvédelmi keretek: A kutatás GDPR-megfelelő módon, átlátható adatkezeléssel zajlott. A kérdőív végén a válaszadók hozzájárulásukat adhatták elérhetőségi adataik felhasználásához (nyilvános stakeholder listán vagy bizalmas kapcsolattartói adatbázisban).

A terepmunka megvalósítását befolyásoló tényezők

A kutatás során több gyakorlati és kontextuális nehézség merült fel, amelyek érdemben befolyásolták az adatgyűjtés hatékonyságát.

Ezek közül leginkább kiemelkedik, hogy időzítési és kapacitásbeli korlátokkal szembesültünk: a nyári időszakban számos szervezet csökkentett üzemmódban működik, miközben több párhuzamos kutatás is célba vette ugyanazokat a szereplőket, így a válaszadói hajlandóság alacsony volt. A civil szektorban tevékenykedő szervezetek a nyári időszaktól függetlenül is leterheltek, sok esetben nem tudtak időt fordítani a kérdőív kitöltésére.

További nehézséget jelentettek a tartalmi és módszertani átfedések. Több jelenleg is futó projekt (köztük más ESF+ keretből finanszírozott kezdeményezések) részben hasonló célcsoportokat céloznak, ami visszafogta az együttműködési szándékot – különösen, ha konkurens adatgyűjtésként érzékelték.

Az online lekérdezés korlátai – hasonlóan a vállalati vagy szervezeti típusú kutatásokhoz – az aktuális célcsoport vonatkozásában is jelentkeztek, és a terepmunka hatékonyságát az időigényesebb személyes illetve telefonos kapcsolatfelvétellel kellett megtámogatni.

Az adatgyűjtés megvalósítását több esetben a bizalmatlanság és a kutatási téma átpolitizáltsága is nehezítette. Különösen az UA vonatkozású közösségi szervezetek, valamint az ukrán önkormányzatok esetén tapasztaltunk bizalmatlanságot a nyilvánosság, illetve az adatmegosztás irányába. Ez részben összefügghet a magyarországi politikai kontextussal és a kormányzati ukránellenes narratívákkal, amelyek befolyásolhatják az együttműködési hajlandóságot.

A terepmunka megvalósítását (minimum 20 darab kitöltés elérése) befolyásoló tényezők közé tartozott a szolgáltatói kör szűkülése is. Több olyan kisebb civil szervezet, amely korábban aktív volt az UA menekültek lakhatási támogatásában, forráshiány miatt az utóbbi időben már nem nyújt ilyen típusú szolgáltatást. Ahogy megtudtuk, a korábbi UA ügyfélkörüket nagy, karitatív szervezeteknek adták át. Azonban ezek az államhoz közel álló szervezetek jellemzően olyan szigorú belső protokollal működnek, ami sokszor nem engedi az információ-szolgáltatást.

Az intézményi közvetítés, illetve a releváns koordináló szereplők (nemzetközi és állami szereplők) adatgyűjtés elősegítésébe való bevonása sem hozott érdemi áttörést.

Végül, az elérhető háttérinformációk korlátozottsága is a nehezítő tényezőket szaporította, ugyanis egy nemzetközi szervezet által összeállított és rendelkezésünkre bocsátott szervezeti szolgáltatás-térkép adatainak elavultsága miatt gyakorlati hasznosítása korlátozott volt.

A terepmunka a körülményeket figyelembe véve hosszabb időt és több módszertani kísérletezést igényelt a tervezett elemszám eléréséhez. Ezúton is köszönet illeti mindazon szervezeteket, akik kitöltötték a kérdőívet, valamint a SMART UA projekt hazai partnereit, akik támogatták az érintett szervezetekkel való kapcsolatfelvételt.

A „menekültek” kifejezés használata a jelentésben

Jelentésünkben a „menekültek” kifejezést tág értelemben használjuk: minden olyan személyre utalunk vele, aki Ukrajnából menekült el az orosz invázió következtében, beleértve az ideiglenes védelmi státuszban (TP) részesülőket, valamint a kettős (ukrán–magyar) állampolgárokat is.

A jogi rendelkezésekkel foglalkozó részekben azonban következetesen a hivatalos ideiglenes védelmi (menedékes) státuszra hivatkozunk. Ezekben a fejezetekben is bevonjuk az elemzésbe a kettős állampolgárokat, és utalunk a „menekült” és az „ideiglenes védelmi” státusz között jogilag eltérő szabályozásra.

4. Stakeholder profilok

Ahogy a módszertani alfejezetben írtuk korábban, a célcsoportba azok a szervezeti és nem szervezeti felek tartoztak, akik az ukrajnai menekültek magyarországi lakhatáshoz való hozzáférésének biztosításában vagy elősegítésében aktuálisan szolgáltatást nyújtanak. Beleértve az önkormányzatokat, a civil szervezeteket, a vallási és közösségi szervezeteket, valamint a lakhatást biztosítókat (bérbeadók, ügynökségek).

A kutatásban résztvevő, aktuálisan lakhatási szolgáltatást nyújtók körében a civil szervezetek vannak többségben. A kérdőívet kitöltők fele képviselt a területen tevékeny civil szervezetet. A válaszadók másik felében a vallási szervezetek/vallási kötődési szervezetek, illetve az önkormányzatok képviseltetik magukat jelentősebben. Továbbá egy-egy nemzetközi szervezet és vállalkozás is a mintánkba került.

1. táblázat *A mintába került szervezetek típus szerinti megoszlása*

	esetszám	%
Civil szervezet (NGO)	10	48%
Vallási kötődésű szervezet/ Vallási szervezet	4	19%
Önkormányzat	3	14%
Vállalkozás	2	10%
Egyéb (önkormányzati szociális intézmény; nemzetközi szervezet)	2	10%

Ismereteink szerint jelenleg nincsenek Magyarországon olyan ügynökségek/ingatlanközvetítők, amelyek piaci alapon segítenék az UA menekültek lakhatását, például albérlethez jutását.[2]

2022 tavaszán számos digitális szállás-platform (pl. Airbnb.org, Szallas.hu) is gyorsan reagált az ukrán válságra, civil és piaci együttműködésben. Ezek az akciók jellemzően ideiglenes, humanitárius célú beavatkozások voltak, és csak a háború első hónapjaiban működtek intenzíven.

A kutatás során csupán néhány olyan informális példával találkoztunk, amikor hátrányos helyzetű UA menekülteknek, kárpátaljai roma családoknak ad ki szobákat egy-egy roma ingatlantulajdonos. Ez rávilágít arra, hogy a roma származású menekültek albérlethez jutása különösen nehéz a magyar lakáspiacon, ahol etnikai alapon történő diszkriminációval is szembe kell nézniük.

Az UA menekültekre specializálódott ingatlanközvetítők/ügynökségek hiányát talán abban is kereshetjük, hogy a magyarországi jogszabályi környezet az Ukrajnából menekült, ideiglenes védelemben részesülő személyek esetében a lakhatás biztosítását egyre szorosabban köti a foglalkoztatásban való részvételhez. A 114/2022. (III. 10.) Korm. rendelet értelmében az állami szállás és ellátás megszűnhet, ha az érintett személy nem működik együtt a foglalkoztatásba vonás érdekében (§ 7. (1)). A rendelet továbbá kimondja, hogy az albérlet céljára nyújtott támogatás csak akkor vehető igénybe, ha a kérelmezett személy ideiglenes védelemben részesül, rendelkezik érvényes munkaviszonnyal, valamint a foglalkoztató a támogatási igényléshez csatolja a magánszeméllyel kötött bérleti szerződést is (§ 7. (2)–(3)). Ez a szabályozás nemcsak a munkavállalást ösztönzi, hanem a lakhatási lehetőségekhez való hozzáférést is a foglalkoztatóhoz köti. Ennek megfelelően megfigyelhető, hogy bizonyos toborzó cégek – különösen azok, amelyek ukrán vendégmunkások közvetítésére specializálódtak – a foglalkoztatással párhuzamosan lakhatási konstrukciókat is kínálnak.

Erre reflektálva igyekeztünk olyan munkáltatókat is bevonni a kutatásba, akik lakhatási segítséget is nyújtanak UA menekült foglalkoztatottjaiknak.

A lakhatási szolgáltatások legaktívabb szereplői jelenleg a civil szervezetek, ami a válaszadói hajlandóságban is megjelent (a válaszadók fele civil szervezete nevében töltötte ki a kérdőívet).

[2] A jelenlegi kutatás kereteibe sajnos nem volt beilleszthető, hogy célzott interjúkat készítsünk a nagyobb ingatlanközvetítőkkel (pl. Duna House, Otthon Centrum) ukrajnai menekültekkel kapcsolatos tapasztalataik vonatkozásában.

Földrajzi eloszlás

Ugyan, az ukrajnai menekültek országos eloszlása nem ismert, mint ahogy a pontos számukat is csak becsülni lehet,[3] annyi mindenesetre tudható, hogy Budapesten, a fővárosban és a főváros közvetlen közelében élhetnek a legtöbben.

Az UNHCR és a TÁRKI 2023-as, nem reprezentatív, de 682 háztartást érintő felmérése alapján a megkérdezett ukrajnai menekültek egyharmada Budapesten élt, ami az országos központi eloszlásnak felel meg. A többi jelentős csoport inkább a kelet-magyarországi megyékben található, különösen Hajdú-Bihar, Szabolcs-Szatmár-Bereg, Komárom-Esztergom és Borsod-Abaúj-Zemplén kiemelkedő aránnyal.

Ami a mérésünkben szereplő lakhatási szolgáltatásokat is nyújtó szervezeteket illeti, esetükben is megmutatkozik a főváros-centrikusság. Az érintettek döntő többsége Budapest központtal működik. A vallási szervezetek/vallási kötődési szervezetek esetén viszont a fővárosi jelenlét valamilyen mértékű országos aktivitással is kiegészül. A karitatív szervezetek esetén ez valóban országos lefedettséget jelenthet, míg a kisebb vallási kötődési szervezeteknél pedig bizonyos tevékenységeket, illetve egy-egy konkrét partnerséget az adott vidéki településsel.

A mintában lévő civil szervezetek egy töredéke nyújt lakhatási támogatást vidéken. Hajdú-Bihar, Szabolcs-Szatmár-Bereg, és Győr-Moson-Sopron megye e szervezetek helyszíne.

Ahogy említettük korábban, számos kisebb civil szervezet maradt forrás nélkül az utóbbi időben, és kényszerült arra, hogy az Ukrajnai menekültekből álló ügyfélkörét más, helyileg is aktív nagyobb szervezeteknek (karitatív szervezetek) adja át. Jelen kutatásunk terepmunkája során több alkalommal találkoztunk a fenti jelenséggel, elsősorban Hajdú-Bihar és Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében működő civil szervezetek vonatkozásában.

Finanszírozási források és szervezeti kapacitás

Az ukrajnai menekültek lakhatását valamilyen módon támogató, mintánkba került szervezetek körében a leggyakoribb finanszírozási forrás a nemzetközi szervezetektől és donoroktól származik. E források tekintetében a nemzetközi szervezetek mellett (pl. UNHCR), feltételezhetően jelentős lehet a külföldi egyházi szervezetek és egyházi segélyszervezetek szerepe - elsősorban a vallási és vallási kötődési szervezeteknél.

A finanszírozási forrás jelentősége tekintetében a nemzetközi szervezetektől és donoroktól származó forrásokat követik az EU-s források és az állami/önkormányzati támogatások.

[3] 2024. december 31-én az átmeneti védelembe részesülők száma 39 168 fő volt Magyarországon. Azonban a Magyarországra menekülők jelentős része nem részesülhet átmeneti védelembe, kettős állampolgársága okán (magyar-ukrán), így a nyilvántartásokban csak részben - pl. tartózkodási engedély esetén - követhető számuk. Őket is beleértve, a tágabb becsült szám 65 000 fő körüli, 2024 elején. https://lakmusz.hu/2025/02/24/valoban-magyarorszag-tortenetenek-legnagyobb-humanitarius-akcioja-lenne-az-ukrajnai-menekultek-segitese

2. táblázat Finanszírozási források

	esetszám	%
Nemzetközi szervezetek és donorok támogatása	14	67%
Európai Uniós források	12	57%
Állami és/vagy önkormányzati források	11	52%
Lakossági és/vagy közösségi támogatás	10	48%
Vállalati támogatás	7	33%
USA és német egyházi alapok	1	5%
Egyikből sem kapnak támogatást	2	10%

Jelenleg Magyarországon a Menekültügyi, Migrációs és Integrációs Alap (MMIA) az egyetlen olyan nagyobb EU-s forrás, amely célzottan és strukturált módon is fordítható az Ukrajnából érkező menekültek lakhatásának támogatására – ideértve albérletet, szállásfenntartást, kapcsolódó szolgáltatásokat is - amennyiben átmeneti védelemben részesülnek. A 2024 / 2025-ös időszakban a lakhatást is célzó programokra – például ideiglenes védelemben részesülők támogatása – összesen 3,8 milliárd Ft áll rendelkezésre, és ennek keretében jellemzően 1–6 projekt részesülhet támogatásban. A legtöbb, lakhatást is tartalmazó projektet a nagy karitatív szervezetek valósítják meg.[4]

A mintában a magánszektor szerepe (vállalati támogatás: 33%) mérsékelt. A válaszadó szervezetek 48 százaléka jelezte, hogy lakossági és/vagy közösségi támogatásból is részesül. Ez az arány jóval meghaladja az SZJA 1%-os felajánlásokon alapuló támogatottságot, és arra utal, hogy a civil társadalom sokféle formában mozgósít erőforrásokat a menekülteket támogató tevékenységekhez. Az ilyen jellegű támogatások közé sorolhatók az online és helyi adománygyűjtések, tárgyi felajánlások (pl. ruha, bútor, élelmiszer), közösségi akciók, valamint az önkéntes munkavégzés is. Gyakori az egyházközségek vagy helyi lakóközösségek közvetlen hozzájárulása, például ideiglenes szállás vagy ügyintézési segítség formájában. Ezek a források a rugalmas reagálás és a társadalmi szolidaritás fontos eszközei, különösen ott, ahol az állami vagy intézményi támogatás szűkösen elérhető.

Két szervezet egyik megjelölt forrásból sem kap támogatást – ez a forráshiányos működés vagy teljes önkéntes alapon történő működés lehetőségére utal.

<u>Külön figyelmet igénylő társadalmi csoportok a szervezetek munkájában</u>

A válaszadó szervezetek többsége általános célú szolgáltatásokat nyújt az ukrajnai menekült ügyfelek számára (kétharmaduk), de egy jelentős részük (egyharmaduk) külön figyelmet fordít a nőkre és a kisgyermekes anyákra, valamint a munkaképes korú felnőttekre. A különösen sérülékeny csoportok – mint az idősek (29%), a fogyatékossággal élők és roma közösségek (24-24%) – szintén jelen vannak a támogatott célcsoportok között, noha kisebb arányban. Az LGBTQ+ menekültek támogatása marginálisan jelenik meg (két szervezet).

[4] Máltai Szeretetszolgálat, Magyar Református Szeretetszolgálat.

3. táblázat *A lakhatási szolgáltatások célcsoportja*

	esetszám	%
Általános szolgáltatásokat nyújtanak, nincs külön célcsoport	14	67%
Nők (beleértve a kisgyermekes anyákat)	7	33%
Felnőtt személyek általánosan (általános munkaképes korosztály)	7	33%
Idősek (65 év felett)	6	29%
Fogyatékossággal élő személyek	5	24%
Roma vagy más etnikai kisebbségekbe tartozók	5	24%
LGBTQ+ személyek	2	10%
Egyéb csoportok	2	10%

A válaszadó szervezetek célcsoport-fókuszát érdemes a Magyarországon élő ukrajnai menekültek társadalmi-demográfiai hátterével összevetve vizsgálni. A menekültek (különösen az átmeneti védelemben részesülők) demográfiai összetétele Magyarországon jelentősen eltér a teljes lakosságétól, és részben magyarázza, hogy mely csoportokra irányul nagyobb figyelem. A már hivatkozott 2023–2024-es UNHCR- és TÁRKI-adatok szerint az átmeneti védelemben részesülő menekültek 70–80 százaléka nő, jellemzően gyermekeivel együtt érkezett. Míg a férfiak (és különösen a 18–60 év közötti férfiak) aránya alacsony. A menekültek között jelentős arányt képviselnek a gyermekek (kb. 35–40%), míg az idősek aránya alacsonyabb (5–10%). A Kárpátaljáról érkezők esetében érzékelhető roma kisebbségi jelenlét, ám e csoport sokszor rejtve marad a hivatalos adatgyűjtés elől. Az LGBTQ+ közösség tagjai, valamint a fogyatékossággal élők szintén alulreprezentáltak és gyakran láthatatlanok a támogatási rendszerek számára.

A fentiek alapján arra lehet következtetni, hogy a kutatásban részt vevő szervezetek célcsoport-orientációja csak részben áll összhangban a Magyarországon tartózkodó ukrajnai menekültek demográfiai összetételével. Ugyanakkor az adatok jellege és a minta korlátai nem teszik lehetővé általános érvényű megállapítások levonását. Továbbá, érdemes számolni a szervezetek eltérő tevékenységi profiljával, finanszírozási lehetőségeivel, valamint a rendelkezésre álló kapacitások korlátaival is.

5. Lakhatási támogatások formái

A válaszadó szervezetek körében a lakhatási támogatás túlnyomó része nem a közvetlen szállásnyújtásban, hanem a kiegészítő szolgáltatásokban és kapcsolódó támogatásokban ölt testet. A leggyakrabban nyújtott segítség az információszolgáltatás (90%) és a szociális munka vagy mentorálás (76%), amelyet a tolmácsolás/fordítás (71%) és az albérletkeresés támogatása (67%) követ.

4. táblázat *A lakhatási támogatások formái*

	esetszám	%
Információszolgáltatás	19	90%
Szociális munka / mentorálás	16	76%
Fordítás/ tolmácsolás	15	71%
Albérletkeresés	14	67%
Berendezési tárgyak biztosítása/beszerzése	13	62%
Havi rendszerességű lakhatási hozzájárulás	9	43%
Bérlő-bérbeadó összekötése	8	38%
Eseti anyagi támogatás	7	33%
Mediáció a bérbeadókkal	7	33%
Legalább 3 hónap hosszúságú lakhatás magánszálláson	5	24%
Legalább 3 hónap hosszúságú lakhatás kollektív szálláson	5	24%
Jogi segítségnyújtás	4	19%
Átmeneti szállás	3	14%
Egyéb	6	29%

Ezzel szemben tényleges lakhatást (pl. átmeneti szállást, hosszabb távú elhelyezést) viszonylag kevesen biztosítanak: mindössze 3 szervezet nyújt átmeneti szállást, és 5-5 szervezet tud biztosítani legalább 3 hónapra szóló lakhatást, magán-, illetve kollektív szállás formájában.

A lakhatás költségeihez való pénzügyi hozzájárulás valamivel gyakoribb: a szervezetek négytizede biztosít havi rendszerességű lakhatási hozzájárulást, és egyharmada pedig eseti anyagi támogatást is nyújt. A lakáspiaci beilleszkedést elősegítő közvetítő tevékenységek – például bérlő-bérbeadó összekötése, mediáció – a válaszadók kb. harmadánál jellemzők.

Az adatok alapján elmondható, hogy az érintett szervezetek lakhatási tevékenysége Magyarországon elsősorban indirekt és támogató jellegű, nem pedig saját fenntartású vagy menedzselt szálláshelyekhez kötött. Ez a működési modell jól tükrözi a forrás korlátokat, a decentralizált segítő struktúrát, valamint a piaci alapú albérlet-rendszer dominanciáját a magyar lakáspiacon. A decentralizált, széttagolt segítő struktúrában a civil és egyházi szervezetek, önkormányzatok és állami szereplők eseti jelleggel és eltérő kapacitásokkal vesznek részt, ami területi egyenlőtlenségeket és szűk hozzáférést eredményez. A lakhatás tényleges formái túlnyomórészt a magánbérleti szektorra épülnek, mivel Magyarországon nem működik kiterjedt állami vagy önkormányzati bérlakásprogram, és a kollektív szálláskapacitás is

korlátozott.[5] A foglalkoztatáshoz kötött állami albérlettámogatás ösztönzi ugyan a munkaerő-piaci integrációt, de egyben a foglalkoztatónak való kiszolgáltatottsággal is járhat.[6]

Bár a lakhatási támogatási formák között az információszolgáltatás, a szociális munka, az albérletkeresés vagy a fordítás-tolmácsolás a leggyakoribb elemek, az „egyéb" kategóriát megjelölő szervezetek (5) válaszaiból egyértelműen kirajzolódik egy komplexebb, integráltabb megközelítés. Ezek a szervezetek – bár számszerűen kisebbségben vannak – gyakran nem csupán egy-egy konkrét támogatási típust nyújtanak, hanem a lakhatást más dimenziókkal, például szociális, mentális, oktatási és anyagi támogatásokkal kombinálva kezelik.

Ez a szemlélet összefüggésben állhat egyes szervezetek szakmai tapasztalatával és működési kapacitásával, de fontos tényező az is, hogy az aktuális MMIA-pályázati kiírások is egyre inkább komplex lakhatási és integrációs programok megvalósítását ösztönzik. Így azok a szereplők, akik forráshoz és humánkapacitáshoz is hozzáférnek, gyakran átfogó lakhatási programokat alakítanak ki, amelyekben a lakhatás biztosítása mellett mentori támogatás, fejlesztőpedagógiai vagy jogi segítség, illetve közösségi beágyazás is megvalósul.

Támogatott menekültek száma

A válaszadó szervezetek jelentős része – nagyjából a felük – jelenleg legfeljebb 50 ukrajnai menekült lakhatását segíti valamilyen formában. Ez alapján elmondható, hogy a támogatási tevékenység jelentős része kis léptékű, valószínűleg lokális kezdeményezésekhez vagy korlátozott kapacitású szervezetekhez kapcsolódik. Ugyanakkor a minta egynegyedét olyan szervezetek alkotják, amelyek 200 főnél is több menekült lakhatását támogatják – közülük egy 500–750 főig terjedő létszámmal dolgozik.

5. táblázat A lakhatási szolgáltatásokkal támogatott menekültek száma

	esetszám	%
1-25	3	14%
26 – 50	7	33%
51 – 100	1	5%
101 – 150	1	5%
151 – 200	4	19%
201 – 300	2	10%
401 – 500	2	10%

[5] Ezek jellemzően a legkiszolgáltatottabb csoportokra koncentrálnak (például kisgyermekes anyákra, idősekre vagy fogyatékossággal élőkre), ugyanakkor meglehetősen szűk jogosultsági körrel működnek, és kizárják a nem háborús területről (pl. Kárpátaljáról) érkező menekülteket, akik így lakhatási támogatásra – állami oldalról – nem számíthatnak, még rászorultság esetén sem. Továbbá, ezek az állami kollektív szálláshelyek nem alkalmasak integrációs célt szolgáló, hosszú távú lakhatás biztosítására.

[6] Mivel a támogatás a munkaviszonyhoz kötődik, a lakhatás közvetlenül a foglalkoztatótól való függést is erősíti. A kérelmet kizárólag a munkáltató nyújthatja be és adminisztrálhatja, a munkavállalónak pedig érvényes lakásbérleti szerződéssel kell rendelkeznie, amelyet a munkáltatóhoz be kell nyújtani.

501 – 750	1	5%

Ez az arány azt jelzi, hogy a lakhatási támogatásra épülő segítő rendszer egyaránt magában foglal kisméretű, célzott segítséget nyújtó szervezeteket, valamint nagyobb, strukturált programokat működtető szereplőket is. A magasabb támogatotti létszámmal rendelkező szervezetek jellemzően pályázati finanszírozással működő projektekhez (pl. MMIA) kapcsolódnak, és komplex lakhatási programot kínálnak. Ez a megoszlás tehát megerősíti a korábban megfigyelt képet: a magyarországi lakhatástámogatási gyakorlat decentralizált, és a támogatási volumen erőteljesen a rendelkezésre álló forrásoktól és kapacitásoktól függ.

Támogatás a kiszolgáltatott csoportok számára

Ahogy már utaltunk rá korábban, a szervezetek többsége általános szolgáltatásokat nyújt, de egyharmaduk kifejezetten nőkre és kisgyermekes anyákra, illetve munkaképes korú felnőttekre fókuszál. Sérülékenyebb csoportokat – időseket (29%), a fogyatékossággal élők és roma közösségek (24-24%) – kisebb arányban támogatnak, míg az LGBTQ+ menekültek segítése marginális (2 szervezet).

Ez részben tükrözi a Magyarországon élő ukrajnai menekültek demográfiai összetételét: a 2023–2024-es UNHCR- és TÁRKI-adatok szerint az átmeneti védelemben részesülők 70–80 százaléka nő, gyakran gyermekeivel együtt érkezett, a gyermekek aránya kb. 35–40 százalék, az időseké 5–10 százalék. A kárpátaljai roma közösségek jelenléte érzékelhető, de sokszor rejtve marad.

Az „egyéb” kategóriát megjelölő szervezetek válaszaiból látható, hogy egy részük szélesebb célcsoportot lát el, miközben kiemelt figyelmet fordít a különösen sérülékeny helyzetben lévőkre – például idősekre, tartós betegekre, fogyatékossággal élőkre, egyedülálló szülőkre, roma családokra –, mások pedig alapvetően hajléktalan-ellátásban tevékenykednek, de külön teamek révén a menekültszállásokon élők számára is biztosítanak lakhatási támogatást és utógondozói szociális munkát.

Az egyes csoportok igényeihez igazított szolgáltatások

A válaszadó szervezetek négytizede (43%) módosította korábbi szolgáltatásait annak érdekében, hogy jobban igazodjon a sérülékeny vagy marginalizált menekült csoportok speciális szükségleteihez. A többség (57%) ugyanakkor nem vezetett be ilyen változtatásokat, ami utalhat arra, hogy vagy eredetileg is széleskörűen lefedték ezeket az igényeket, vagy a kapacitás- és forráskorlátok nem tették lehetővé a szolgáltatási struktúra átalakítását.

A szolgáltatásaikat módosító szervezetek beszámolói alapján a változtatások széles skálán mozogtak: volt, ahol a fizikai infrastruktúrát bővítették (pl. tűzhelyekkel felszerelt konyha kialakítása), máshol új szakmai elemeket vezettek be, mint például fejlesztőpedagógiai szolgáltatás, komplex mentálhigiénés és pszicho-szociális támogatás vagy dedikált team a menekültszállásról való kiköltözések és a lakhatási támogatás koordinálására.

Gyakori volt a szociális munka és az ügyfélkapcsolatok elmélyítése, a közösségi programok és releváns események szervezése, valamint az ügyintézés és a családi kapcsolattartás támogatása. A változtatások többsége a menekültek élethelyzetének változásához való folyamatos alkalmazkodást tükrözi.

Több szervezet jelezte, hogy a rendelkezésre álló támogatási keret és a mindenkori kormányrendelet határozza meg a támogatottak körét, előnyben részesítve a kormányzati definíció szerint sérülékeny csoportokat. Ugyanakkor ez a kategorizálás nem mindig tükrözi a terepen tapasztalt tényleges kiszolgáltatottságot. Elég csak a kárpátaljai kettős (magyar–ukrán) állampolgárok helyzetére gondolni, akik bár kezdetben – a háború első szakaszában – ugyanolyan (kollektív) szálláselhelyezésben részesülhettek, mint az átmeneti védelemben részesülő ukrán állampolgárok, 2024. augusztus 21-től hatályba lépett rendelkezés megvonta tőlük ezt a jogosultságot. A kettős állampolgárok számára a közösségi lakhatási támogatások megszűnését követően már kizárólag a munkaviszonyon keresztül érhető el államilag támogatott lakhatás, amennyiben a munkáltató igényli számukra a támogatást. A konstrukció feltétele a munkaviszony megléte mellett az érvényes bérleti szerződés, így, ha a lakás tulajdonosa nem hajlandó szerződni, a támogatás nem igényelhető.
A kárpátaljai menekültek között jelentős arányban élnek roma közösségek, akiket a magyarországi albérletpiacon különösen magas szintű diszkrimináció ér, tovább szűkítve lakhatási lehetőségeiket.

Nyilvántartási rendszerek és adatfelhasználás a menekült-támogatásban

A szervezetek döntő többsége (2 kivételével mindegyikük) a támogatásban részesülőket saját belső adatbázisában regisztrálja, míg más szervezetekkel közös adatbázist csupán 2 szervezet, országos adatbázist pedig csak egy szervezet használ. Ez részben összefügg a mintában szereplő szervezetek többségének helyi vagy regionális hatókörével, ahol a nyilvántartási igények jellemzően belső adminisztrációra korlátozódnak, és ritkán indokolják az országos szintű adatmegosztást.

6. táblázat *A támogatott ügyfelek nyilvántartásának formái*

	esetszám	%
Belső adatbázis	19	90%
Más szervezetekkel közös adatbázis	2	10%
Országos adatbázis	1	5%
Nem regisztrálja őket	1	5%

A támogatottakról gyűjtött adatokat kivétel nélkül minden szervezet az esetkezelés támogatására alkalmazza, közel felük pedig az előrehaladás nyomon követésére is, ami sok esetben összefonódhat a hatóságokkal való adatmegosztással (30%), mely feltehetően elsősorban az EU-s projektek (pl. MMIA) kötelező jelentéstételéhez kapcsolódik, ahol a projekt-előrehaladási jelentések részeként az Irányító Hatóság (Belügyminisztérium) felé is meg kell osztani a támogatottakra vonatkozó adatokat. Az adományozók tájékoztatására történő felhasználás ritka (2 szervezet).

7. táblázat A nyilvántartások felhasználása

	esetszám	%
Esetkezelés	20	100%
Az előrehaladás nyomon követése	9	45%
Hatóságokkal való megosztás	6	30%
Adományozók tájékoztatása	2	10%
Egyéb cél	1	5%

Mindez arra utal, hogy a nyilvántartás elsősorban az operatív ügyfélmunkát, valamint a pályázati rendszerhez kapcsolódó kötelező adatmegosztást szolgálja, míg az adatmegosztás rendszerszintű, koordinált formái korlátozottan vannak jelen.

6. Akadályok és kihívások

A leggyakrabban említett akadályok

A lakhatási támogatás területén a szervezetek döntő többsége a megfizethető lakások hiányát (90%) és a támogatási források korlátozottságát (86%) tekinti a legjelentősebb kihívásnak. Szintén komoly akadályt jelentenek a többségi társadalom elutasító attitűdjei (57%), valamint a bérbeadók korlátozott együttműködése (38%). A bürokratikus és jogi akadályok a szervezetek felének jelentenek jelentős problémát, míg a nyelvi nehézségek a válaszadók negyede szerint súlyos, többségük szerint mérsékelt kihívást jelentenek.

8. táblázat Kihívások az ukrajnai menekültek lakhatásának támogatása során

	Nem jelentős kihívás	Mérsékelten jelentős kihívás	Jelentős kihívás
Megfizethető lakások hiánya		10%	90%
Támogatási források korlátozottsága		14%	86%
A többségi társadalom elutasítása	14%	29%	57%
Bürokratikus/jogi akadályok	9%	43%	48%
Bérbeadók korlátozott együttműködése	5%	57%	38%
Nyelvi nehézségek a menekültek esetén	24%	52%	24%

A megfizethető lakások hiánya és a források korlátozottsága egymást erősítő, strukturális jellegű problémák a magyar lakáspiacon, amelyek különösen nehézzé teszik a menekültek hosszú távú lakhatási stabilitásának biztosítását. Ezt tovább súlyosbítja, hogy az elmúlt években az albérletárak országosan meredeken emelkedtek, ami a legkiszolgáltatottabb helyzetben lévő bérlőket – köztük a menekülteket – különösen hátrányosan érinti.

Az alábbi „egyéb" problémákat a szervezetek közül kilenc (43%) említette, ám ezek döntő többsége nem új típusú kihívás, hanem a korábban jelzett fő problémák kvalitatív, terepi tapasztalatokon alapuló kifejtése. A Kárpátaljáról érkező, többgenerációs roma családok lakhatásának ellehetetlenülése például a megfizethető lakások hiányának és a bérbeadói diszkriminációnak a kombinációja. A rossz minőségű, drága lakások, a tisztességtelen szerződési feltételek, a gyerek- vagy háziállat-tartáshoz kapcsolódó kizárások szintén a piaci lakhatási kínálat korlátait és a bérbeadói együttműködés hiányát konkretizálják. A pontatlan, hiányos albérleti szerződések a bürokratikus és jogi akadályok körébe sorolhatók, míg a stabil jövedelem hiánya – különösen tartós betegek, fogyatékossággal élők vagy idősek esetében – a forráshiány mögötti okokat világítja meg. Végül a 2024. augusztusi kormányrendelet, amely gyakorlatilag megszüntette az ukrajnai menekültek számára elérhető állami szálláshelyek többségét, a támogatási lehetőségek és a lakhatási kínálat szűkülésének jogszabályi hátterét adja.

Különbségek a szereplők típusa vagy a régiók szerint

A kutatás alapján nem mutathatók ki markáns különbségek sem a szervezetek típusa, sem pedig a működési régiójuk szerint. Ennek egyik oka, hogy a válaszadó szervezetek által jelzett legfontosabb akadályok – a megfizethető lakások hiánya, a támogatási források korlátozottsága, a bérbeadói elutasítás és a jogi-bürokratikus nehézségek – rendszerszintű, az egész országot érintő problémák, amelyek függetlenek a szervezetek profiljától vagy földrajzi elhelyezkedésétől.

A minta sajátosságai szintén korlátozzák az összehasonlítás lehetőségét: a válaszadók többsége budapesti székhelyű, és mindössze négy vidéki szervezet képviseltette magát. Így a kutatás nem teszi lehetővé a vidéki–fővárosi különbségek átfogó értékelését. Ugyanakkor feltételezhető, hogy a fővárost erőteljesebben sújtja az albérletárak meredek emelkedése és a fokozott lakáspiaci verseny, míg vidéken a szűkösebb szolgáltatási kínálat és a korlátozott lakásállomány jelenthet nagyobb kihívást.

Összességében a kutatás arra utal, hogy a feltárt akadályok túlnyomórészt szerkezeti és rendszerszintű jellegűek, amelyek hasonló formában jelennek meg a különböző szervezettípusok esetében is, de a helyi sajátosságok eltérő súlypontokat adhatnak a problémáknak.

Rendszerszintű és szerkezeti akadályok

A menekültek lakhatási támogatáshoz való hozzáférését Magyarországon több, egymást erősítő szerkezeti probléma határozza meg. A kiindulópont a megfizethető lakások országos hiánya és az albérletárak folyamatos, meredek emelkedése, ami eleve beszűkíti a lehetőségeket. Ezt tovább szűkíti, hogy a rendelkezésre álló lakások egy része rossz állapotú vagy irreálisan drága, így sok esetben a támogatás mellett sem jelent valódi megoldást.

A helyzetet tovább nehezíti a bérbeadói diszkrimináció, amely különösen a roma közösségeket, gyermekes családokat és kisállattal élőket sújtja.

A jogszabályi környezet sem minden esetben a rászorulók érdekeit szolgálja. A támogatásokhoz (pl. az állami kollektív szálláshoz vagy a munkaviszonyhoz kötött albérlettámogatáshoz) való hozzáférést szigorodó jogosultsági feltételek – például a menedékes státusz vagy a munkaviszony megléte – szabályozzák, amelyek sokszor nem fedik a terepen tapasztalt tényleges kiszolgáltatottságot. A pontatlan vagy hiányos bérleti szerződések, valamint a túlzott adminisztratív terhek pedig további bizonytalanságot visznek a rendszerbe.

A magánszállás-alapú lakhatási program kizárólag EU-s forrásból (MMIA) valósul meg, finanszírozása jellemzően rövid, 1–2 éves ciklusokra korlátozódik – ami eleve nehezen egyeztethető össze a hosszú távú lakhatási stabilitás céljával. Gyakori, hogy a résztvevők csak a projekt időtartama alatt jutnak biztos otthonhoz, majd a támogatás megszűnésével újra bizonytalan helyzetbe kerülnek. Ez különösen igaz azokra a programokra, ahol az önálló lakhatás tartós megalapozása – például a fokozatosan csökkenő támogatások vagy az előtakarékossági elemek beépítése – kevés hangsúlyt kap.

Mindezt súlyosbítja az ellátórendszer széttöredezettsége. Az állami, EU-s és civil programok között gyenge a koordináció, ami párhuzamosságokat, területi egyenlőtlenségeket és információhiányt eredményez. A szolgáltatások híre nem feltétlenül jut el minden rászorulóhoz, különösen nem azokhoz, akik alacsony digitális kompetenciával rendelkeznek vagy nyelvi akadályokkal küzdenek.

Ez az egymásra épülő akadályrendszer azt eredményezi, hogy a jelenlegi támogatási formák sok esetben átmeneti, szigetszerű megoldások maradnak. A rendszerszintű hiányosságok felszámolása nélkül nem biztosítható, hogy a menekültek hosszú távon stabil, biztonságos otthont találjanak Magyarországon.

<u>Az egyes menekült csoportok igényeihez igazított szolgáltatások</u>

Több szervezet jelezte, hogy a rendelkezésre álló támogatási keret és a hatályos kormányrendelet határozza meg a támogatottak körét, előnyben részesítve a kormányzati definíció szerinti „sérülékeny” csoportokat. Ugyanakkor ez nem mindig tükrözi a terepen tapasztalt kiszolgáltatottságot. Ezt példázza a kárpátaljai kettős (magyar–ukrán) állampolgárok helyzete: bár a háború első szakaszában még automatikusan jogosultak voltak az államilag támogatott kollektív szállásra, a 2024. augusztus 21-i rendeletmódosítás kizárta őket az állami finanszírozású közösségi szállásokból.

Ez a kizárás az MMIA által finanszírozott komplex lakhatási programokra is érvényes, amelyek már a kezdetektől kizárólag menedékes státuszú személyek számára voltak elérhetők.

Az MMIA programok projektalapú finanszírozással működnek, jellemzően 1–2 éves időtávra, ami felveti a kérdést, hogy mennyiben képesek hosszú távon hozzájárulni az önálló lakhatás megteremtéséhez. Mivel a programok hatékonyságának szisztematikus vizsgálata hiányzik, nem áll rendelkezésre megbízható kép arról, hogy a résztvevők lakhatási helyzete fenntarthatóan rendeződik-e. A szervezetek egy része szakmailag megalapozott, komplex programokat működtet, mások viszont gyakorlatilag csak a projekt idejére nyújtanak biztos lakhatást, a lezárást követően pedig nincs garancia a helyzet rendeződésére.

A válaszadó szervezetek négytizede (43%) módosította korábbi szolgáltatásait annak érdekében, hogy jobban igazodjon a sérülékeny vagy marginalizált menekültcsoportok speciális szükségleteihez. A többség (57%) nem vezetett be ilyen változtatásokat – részben azért, mert kapacitás- és forráskorlátaik nem tették lehetővé, részben pedig azért, mert a szűk jogosultsági feltételek miatt az ügyfélkör eleve behatárolt.

A módosítások széles skálán mozogtak: volt, ahol a fizikai infrastruktúrát bővítették (pl. tűzhelyekkel felszerelt konyha kialakítása), máshol új szakmai elemeket vezettek be, mint például fejlesztőpedagógiai szolgáltatás, komplex mentálhigiénés és pszichoszociális támogatás, vagy dedikált team a menekültszállásról való kiköltözések és a lakhatási támogatás koordinálására. Gyakori volt a szociális munka és az ügyfélkapcsolatok elmélyítése, a közösségi programok és releváns események szervezése, valamint az ügyintézés és a családi kapcsolattartás támogatása. Ezek a változtatások ugyan rugalmas válaszok a menekültek élethelyzetének változására, de hatékonyságuk és hosszú távú fenntarthatóságuk nagyban függ a finanszírozási ciklusoktól és a jogszabályi keretektől.

7. Együttműködés és bevált gyakorlatok

Az egyéb szereplőkkel való együttműködés szintje

A kutatásban részt vevő szervezetek együttműködési hálója sokszínű, de egyértelműen a magyarországi civil szervezetekkel (90%) való kapcsolat dominál, amit szorosan követnek a vallási kötődésű partnerek (86%). Jelentős arányban működnek együtt nemzetközi civil szervezetekkel (62%) és önkormányzatokkal (52%), beleértve a helyi család- és gyermekjóléti központokat is (összesen 57%). Emellett a jogvédő szervezetekkel (43%) és regionális vagy állami hatóságokkal való együttműködés is hangsúlyos. A vállalkozások és az alulról szerveződő csoportok bevonása mérsékeltebb (33-33%), de fontos kiegészítő szerepet tölthetnek be az ukrajnai menekültek lakhatásának támogatásában.

9. táblázat *Együttműködés más szervezetekkel, szereplőkkel*

	esetszám	%
Magyarországi civil szervezetek (NGO-k)	19	90%
Vallási kötődésű szervezetek/ vallási szervezetek	18	86%
Nemzetközi civil szervezetek (NGO-k)	13	62%
Önkormányzat(ok)	11	52%
Regionális vagy állami hatóságok	10	48%
Jogvédő szervezetek	9	43%
Vállalkozások	7	33%
Alulról szerveződő csoportok (grassroots)	7	33%
Helyi család- és gyermekjóléti központok	1	5%

Hatékony partnerségek példái

A kutatásban részt vevő szervezetek együttműködési hálója sokszínű, de egyértelműen a magyarországi civil szervezetekkel (90%) illetve a vallási kötődésű partnerekkel (85%) való kapcsolat dominál. Erre jó példa az albérlettámogatási programok összehangolása, melynek során egy szervezet jellemzően 3–6 hónapra biztosít támogatást egy-egy háztartásnak, majd a folytonosság érdekében továbbirányítja az ügyfelet egy másik, hasonló segítséget nyújtó partnerszervezethez. Ez a „továbbpasszolás" gyakorlat az állami szerepvállalás hiányát pótolja, és lehetővé teszi, hogy a forráshiány ellenére is fennmaradjon az önálló lakhatás.

Mivel az MMIA lakhatási pályázatai komplex megoldásokat sürgettek, a pályázó szervezetek gyakran partnerségben indultak, ami hatékony együttműködéseket eredményezett. Ilyen volt például, amikor a menekültekkel végzett szociális munkában jártas szervezet lakhatási szegénységgel foglalkozó szervezettel fogott össze, vagy amikor a lakhatási és a munkaerőpiaci integráció terén tapasztalt szervezetek közösen alakítottak ki programot.[7]

A mintánkba került szervezetek között továbbá volt olyan, aki a helyi önkormányzattal együttműködésben biztosítja a menekültek elhelyezését. Ebben a lakhatási modellben a települési önkormányzat ingyenesen bocsát rendelkezésre lakásokat, az állami normatív támogatás lehívásával és civil partnerek bevonásával.

A kutatás alapján a partnerségek alapvetően hatékonyak a forráshiány és az állami szerepvállalás hiányának enyhítésében. Az albérlettámogatási programok „láncolatszerű" működése – amikor egy szervezet néhány hónapig biztosít támogatást, majd továbbutalja az ügyfelet egy másikhoz – jól mutatja, hogy a civil és vallási szervezetek közötti együttműködések képesek folytonosságot teremteni még szűkös források mellett is. Az MMIA pályázatok kapcsán létrejött partnerségek szintén hatékonynak bizonyultak: a lakhatási, munkaerőpiaci és szociális területek tapasztalatainak összekapcsolása komplexebb, ügyfélközpontú programokat eredményezett. Ugyanez érvényes azokra a helyi modellekre is, ahol az önkormányzat, az állami normatív támogatás és a civil szféra együttműködésben biztosít lakhatást a menekülteknek. Ugyanakkor ezek a partnerségek jellemzően projektalapúak és rövid távúak, így hatékonyságuk nagyrészt a rendelkezésre álló finanszírozási ciklusokhoz kötődik. Más szóval, bár rövid távon jól működnek és valódi segítséget jelentenek a menekültek számára, hosszabb távon csak akkor tarthatók fenn, ha stabil és rendszerszintű állami támogatás egészíti ki őket.

Bevált gyakorlatok a lakhatáshoz való hozzáférés terén

A megkérdezett szervezetek valamivel több mint egyharmada számolt be arról, hogy rendelkezik olyan lakhatási szolgáltatással, amelyet jó gyakorlatnak tart, és amely más szervezetek számára is hasznosítható lenne. A többség (62%) ugyanakkor nem jelölt meg ilyen programot, ami részben jelezheti, hogy a szolgáltatások sok esetben erősen forrás- és kontextusfüggők, vagy hogy még nem alakult ki olyan bevett modell, amelyet szélesebb körben is adaptálhatónak tartanának.

A jó gyakorlattal rendelkező szervezetek közös jellemzője, hogy a lakhatást nem önmagában, hanem a társadalmi integráció részeként kezelik. A megoldások az önkormányzati együttműködésen alapuló

[7] Ezeknek a projekteknek a megvalósítása zajlik aktuálisan az MMIA támogatásával.

lakhatási modellektől a biztonságos kollektív szállásokon és hosszú távú programokon át a rugalmas, igényalapú támogatásig terjednek, gyakran sorstárs mentorálással kiegészítve. Több program ötvözi a pénzügyi segítséget, a szociális munkát, a közösségi támogatást és a jogi tanácsadást, ezáltal egyszerre segítve a lakhatás biztosítását és a hosszú távú önállósodást.

A bemutatott jó gyakorlatok jól mutatják, hogy a lakhatási támogatás terén működő szervezetek gyakran több elemet ötvöző megoldásokat alkalmaznak, amelyek a lakhatást nem elszigetelt problémaként, hanem a társadalmi integráció kulcsfontosságú összetevőjeként kezelik.

Egyes helyeken az önkormányzati együttműködésen alapuló lakhatási modell biztosítja a menekültek elhelyezését, például a települési önkormányzat ingyenesen bocsát rendelkezésre lakásokat, az állami normatív támogatás lehívásával és civil partnerek bevonásával.[8]

Ezzel párhuzamosan működnek biztonságos kollektív szállások és védett házak, amelyek 0–24 órás felügyeletet, valamint szociális, pszichológiai és jogi segítségnyújtást nyújtanak, különösen a kapcsolati erőszak vagy emberkereskedelem áldozatai számára.[9]

Számos szervezet kínál hosszú távú lakhatási programokat, jellemzően 3–6 hónapos időtartamban, szociális munkával kísérve, a megélhetési költségek részbeni átvállalásával, valamint oktatási és mentális jóllétet támogató szolgáltatásokkal kiegészítve.

Mások rugalmas, igény alapú támogatást nyújtanak, a lakhatás időtartamát és a szociális munka intenzitását az egyéni szükségletekhez igazítva, gyakran sorstárs mentorok bevonásával.

Továbbá, jelen vannak a komplex közösségi és magánszállás-szolgáltatások is, amelyek teljes körű ügyintézési, egészségügyi és társadalmi beilleszkedési támogatást nyújtanak.

Ezzel párhuzamosan működnek krízis- és integrációs programok, amelyek azonnali elhelyezést biztosítanak utcán élők számára, pénzügyi támogatást adnak rászorultsági és méltányossági elvek mentén, előtakarékossági elemmel és szoros esetkezeléssel.

Végül több szervezet nem csupán a már bérleti szerződéssel rendelkezők támogatására koncentrálva, hanem az első albérlethez jutást komplex integrációs támogatással igyekszik elősegíteni.

<u>Innováció a lakhatási modellek terén</u>

A bemutatott jó gyakorlatok több ponton is tartalmaznak innovatív elemeket, bár ezek gyakran nem teljesen új típusú modellek, hanem meglévő megoldások kreatív kombinációi. Az innováció elsősorban abban érhető tetten, hogy a lakhatást a társadalmi integráció szerves részeként kezelik, és ehhez több pillérű, rugalmasan alakítható programokat hoznak létre.

Az önkormányzati együttműködésen alapuló lakhatási-modellek például a helyi önkormányzat, az állami támogatási rendszer és a civil szféra erőforrásait egyesítik: egyes települések ingyenesen bocsátanak rendelkezésre önkormányzati lakásokat, melyek költségét az állami normatíva lehívásával fedezik, miközben a menekültek ellátását a civil partnerek végzik.[10]

[8] A Védelmi Bizottság jóváhagyásával, az állami normatív támogatást a helyi önkormányzat hívja le, majd egy civil szervezettel köt megállapodást, megbízva azt a menekültek ellátásával. 2024 augusztusi rendeletmódosítás miatt azonban új belépőknek már nincs módjuk egy ilyen rendszert kialakítani.

[9] A biztonságos kollektív szállást, illetve védett házakat a szervezet saját intézményének átalakításával hozta létre.

[10] Fontos megjegyezni, hogy az állami normatívát alapvetően kollektív szálláselhelyezésre lehet fordítani, a magánszállás-alapú konstrukciók ezért feltételezhetően ritka kivételt képezhetnek. A vonatkozó szabályozás szerint magánszállás esetén csak akkor

A rugalmas, igényalapú programok a szociális munka intenzitását és a lakhatás időtartamát is személyre szabják, gyakran sorstárs mentorok bevonásával, akik saját tapasztalataikkal segítik a résztvevőket a beilleszkedésben. Például van, ahol a program része a lakhatási támogatás fokozatos csökkentése, miközben nő a munkavállalási támogatás és az önálló pénzügyi tervezésre való felkészítés.

Innovatívnak számítanak a krízishelyzetekre gyorsan reagáló, rövid távú elhelyezést hosszabb távú integrációs elemekkel (pl. előtakarékosság, szakmai képzés) ötvöző modellek, amelyek egyszerre oldják meg az azonnali lakhatási krízist és készítik elő a tartós megoldást.

A komplex lakhatási programok (MMIA által finanszírozott) teljes körű ügyintézési, egészségügyi és beilleszkedési szolgáltatást nyújtanak; például a kollektív szállásról kiköltöző családok nemcsak albérlettámogatást kapnak, hanem közösségi programokon, magyar nyelvi képzéseken és munkaerőpiaci tréningeken is részt vesznek.

Innováció a digitális eszközök terén

Digitális eszközök terén kevés konkrétum került elő, de a szervezetek belső nyilvántartási rendszereket működtetnek, illetve egy részük együttműködési platformokat is működtet, amelyek megkönnyítik a támogatások nyomon követését és a szolgáltatások összehangolását. Közös adatbázis ugyanakkor nem áll rendelkezésre, ami gátolja a koordinációt, és hozzájárul a „körbegondozás” jelenségéhez, azonban az érintettek meggyőződése, hogy csak olyan megoldás jöhet szóba, ami megfelel a GDPR szempontoknak.

8. Kapacitás és igények

Támogatási prioritások a lakhatási szolgáltatásokban

A mintánkban szereplő szervezetek megítélése alapján szervezetük munkáját - kifejezetten a lakhatási szolgáltatásaik vonatkozásában - leginkább segítő támogatás típus, a lakhatási támogatás közvetlen finanszírozása, amit a válaszadók 86 százaléka „nagyon fontosnak”, további 10 százaléka „fontosnak” ítélte. Ez jól tükrözi, hogy a forráshiányos, projektalapú működési környezetben a pénzügyi háttér megléte alapfeltétel. A szakpolitikai és jogi támogatás összességében 62 százalék számára fontos vagy nagyon fontos.

hívható le normatíva, ha legalább 20 fő elhelyezése biztosított az adott helyen, és ehhez a Védelmi Bizottság jóváhagyása is szükséges. Bár a kutatásban bemutatott példák igazolják, hogy ez a modell működőképes és a helyi erőforrások optimális felhasználását segíti, a 2024 augusztusi rendeletmódosítás óta új belépők számára már nincs lehetőség ilyen rendszer kialakítására.

Képzési, koordinációs és szükséglet-felmérő eszközök iránti igények

A koordinációs és együttműködési platformok létfontosságú szerepét a szervezetek háromnegyede (76%) hangsúlyozta. A közös adatbázisok létrehozását is a válaszadók héttizede (71%) fontosnak vagy nagyon fontosnak ítéli, ami a jelenlegi, jellemzően szervezeten belüli adatkezelési gyakorlatok mellett kifejezetten magas arány. Ugyanakkor minden ötödik szervezet (19%) egyáltalán nem tartja ezt szükségesnek, ami eltérő szervezeti igényeket és prioritásokat jelezhet, beleértve az adatvédelmi vagy autonómiával kapcsolatos megfontolásokat.

A szakterületen szerzett tapasztalatok szerint a közös adatbázis hiánya régóta komoly nehézséget jelent: emiatt gyakori az ügyfelek „körbegondozása", vagyis, hogy ugyanazok a menekültek több szervezetnél is párhuzamos támogatásban részesülnek, miközben mások – főként a kevésbé informáltak – elesnek bizonyos lehetőségektől. E probléma kezelésére több helyen informális egyeztető fórumok alakultak, amelyeket nemcsak információ megosztásra, hanem közös esetkezelésre is használnak. A helyzet hátterében az ellátórendszer széttöredezettsége áll: különösen a háború kezdeti szakaszában számos, egymástól független szolgáltatás, juttatás és program működött párhuzamosan, amit az ügyfelek – érthető módon – igyekeztek minél teljesebb mértékben kihasználni.

A munkatársak képzése a szervezetek jelentős részénél prioritás: a válaszadók közel kétharmada (62%) fontosnak vagy nagyon fontosnak tartja. Ugyanakkor több mint egyharmaduk (38%) csak kis mértékben látja szükségesnek, ami arra utal, hogy e területen a kapacitásépítés igényei szervezetenként eltérőek.

A legkevésbé fontosnak ítélt támogatás típus a célcsoport lakhatási igényeinek felmérésére szolgáló eszköz biztosítása volt – a válaszadók fele csak kis mértékben, negyede pedig egyáltalán nem tartja ezt szükségesnek.

10. táblázat A lakhatási szolgáltatásokat segítő tényezők fontossága

	Nem fontos	Kis mértékben fontos	Fontos	Nagyon fontos
Lakhatási támogatás finanszírozása	4%		10%	86%
Koordinációs/ együttműködési platformok		23%	48%	29%
Közös adatbázis az ügyfelekről	19%	10%	57%	14%
Szakpolitikai / jogi támogatás	14%	24%	33%	29%
Munkatársak képzése		38%	33%	29%
Valamilyen eszköz a célcsoport lakhatási igényeinek felmérésére	24%	52%	10%	14%

Az eredmények arra utalnak, hogy a közvetlen, pénzbeli lakhatási támogatás és a működést közvetlenül segítő együttműködési formák (pl. platformok) élveznek prioritást a szervezetek körében. Továbbá, a kapacitásfejlesztés – például a munkatársak képzése – szintén jelentős támogatottsággal bír, tehát nem sorolható a kevésbé fontos elemek közé. A célcsoport lakhatási igényeinek felmérésére szolgáló eszköz viszonylag alacsony támogatottsága fakadhat egyrészt abból, hogy az a működést nem közvetlenül segíti. Másrészt annak is lehet szerepe, hogy az ilyen fejlesztések – bár gyakran megjelennek EU-s vagy

más nemzetközi projektekben – nem minden esetben illeszkednek a helyi működési realitásokhoz. Egy forráshiányos, gyakran humánerőforrás-hiánnyal küzdő közegben az új eszközök bevezetése és fenntartása többletterhet jelenthet, miközben a gyakorlatban nem mindig biztosított, hogy a felmérések eredményei ténylegesen lefordíthatók legyenek elérhető, fenntartható lakhatási megoldásokra.

Az „egyéb támogatási formák" iránti igények között a válaszadó szervezetek olyan elemeket emeltek ki, amelyek egyrészt a lakhatás közvetlen fenntartását kiegészítő alapvető szükségletek fedezését célozzák (pl. tartós élelmiszer, higiéniai termékek, gyógyszerek, vitaminok, alapvető háztartási gépek), másrészt a működési kapacitások megerősítését (pl. szociális munkások bérének biztosítása, szállítási és szervezési költségek fedezése).

Többen hangsúlyozták, hogy a szabad felhasználású források és a megfizethető lakások bármilyen formában történő elérhetősége (piaci albérlet, önkormányzati lakás) kiemelten fontos lenne. Egyes szervezetek rámutattak arra is, hogy bizonyos támogatási formák relevanciája erősen szervezetfüggő: van, ahol például a szakpolitikai támogatás házon belül megoldott, vagy a koordinációs platformok már működnek, míg más helyeken ezek hiánya komoly akadályt jelent.

A kvantitatív adatok így kiegészülnek a kvalitatív válaszok által nyújtott részletekkel: a számok mögött a lakhatási támogatás mellett hangsúlyosan megjelenik a humán és működési kapacitás fenntartásának, valamint a rugalmas, a mindennapi életet közvetlenül támogató források biztosításának igénye. E prioritások a forráshiányos, sokszor humánerőforrás-hiánnyal küzdő környezetben különösen hangsúlyosan jelennek meg, hiszen a szervezetek számára létkérdés, hogy a rendelkezésre álló támogatások valóban azonnali és kézzelfogható segítséget nyújtsanak.

Feltérképezett hiányok a szervezetek finanszírozása, humánerőforrása tekintetében

Bár a kutatásban közvetlenül nem kérdeztünk rá, a válaszok alapján jól kirajzolódnak azok a hiányosságok, amelyek a szervezetek működését a lakhatási támogatások terén meghatározzák – kapcsolódva az előző fejezetben bemutatottakhoz is.

A legszembetűnőbb a finanszírozási hiány: a szolgáltatások működtetéséhez szükséges források biztosítása messze a legfontosabbnak bizonyult a szervezetek számára. A projektalapú, rövid távú támogatások miatt a programok fenntarthatósága gyakran kérdéses, és ez bizonytalanságot teremt mind a szolgáltatók, mind az ügyfelek számára.

A humánerőforrás-kapacitások terén szintén kihívás érzékelhető. Több szervezet önkéntes munkával igyekszik pótolni a hiányzó státuszokat, a meglévő munkatársak pedig sokszor túlterheltek. A képzési igények fontosságának hangsúlyozása arra utal, hogy nemcsak létszámban, hanem felkészültségben is szükség van megerősítésre.

Végül az eszközök és infrastruktúra terén is mutatkoznak hiányosságok. Bár a legtöbb szervezet saját belső nyilvántartási rendszert működtet, közös adatbázis vagy standardizált mérőeszköz alig áll rendelkezésre. Ez a koordináció hiányosságaihoz, párhuzamosságokhoz és az ügyfelek „körbegondozásához" vezet. A kompetenciamérő vagy igényfelmérő eszközök iránti visszafogott lelkesedés pedig jól mutatja, hogy a forráshiányos, leterhelt civil szektor számára csak akkor értékesek az új eszközök, ha valóban használhatók és nem jelentenek további adminisztratív terhet.

Összességében tehát a finanszírozás, a humánkapacitás és az eszközhiány egyaránt rendszerszintű gyengesége a menekülteket támogató szolgáltatásoknak, amelyek a szolgáltatások széttöredezettségével együtt tovább nehezítik a hosszú távú, fenntartható integrációt.

Érdeklődés a jövőbeli együttműködés/SMART UA eszközök tesztelése iránt

A válaszadó szervezetek körében, a célcsoport lakhatási igényeinek felmérésére szolgáló eszközök fontossága a korábbi kérdésekben mérsékeltebb támogatottságot mutatott, ugyanakkor a SMART UA projekt keretében fejlesztett, kifejezetten ukrajnai menekültek számára készült felmérőeszköz iránt a válaszadó szervezetek többsége (71%) nyitottan állt – feltéve, hogy az időzítés és a kapacitások lehetővé teszik a kipróbálást. További negyedük (24%) kifejezetten jelezte, hogy szívesen részt venne a tesztelésben. Ez arra utal, hogy bár az ilyen eszközök fejlesztésének gyakorlati hasznosíthatósága forráshiányos környezetben kérdéses, a célzott, releváns tartalom és az alacsony adminisztrációs teher mellett a szektorban van érdeklődés az alkalmazásukra.

9. Inklúzió

Támogatásban részesülő csoportok

Ahogy írtuk korábban, a válaszadó szervezetek többsége (67%) általános célú szolgáltatásokat nyújt az ukrajnai menekültek számára, vagyis tevékenységüket nem szűkítik le egy-egy kisebb, speciális csoportra. Emellett azonban egy részük kiemelt figyelmet fordít bizonyos csoportokra – leggyakrabban nőkre és kisgyermekes anyákra, valamint munkaképes korú felnőttekre (33-33%). A különösen sérülékeny csoportok, mint az idősek (29%), fogyatékossággal élők és roma közösségek (5-5 szervezet) kisebb arányban szerepelnek a célcsoportok között, míg az LGBTQ+ menekültek támogatása marginálisan jelenik meg (2 szervezet).

Bár a szolgáltatásokat a legtöbb szervezet elvben mindenki számára elérhetővé teszi, a tényleges hozzáférés mégis eltérhet a jogi, finanszírozási vagy programfeltételek miatt. Például egyes lakhatási programokból (pl. az MMIA által finanszírozottak) a kettős állampolgárok nem részesülhetnek. Emellett a kapacitáskorlátok és a területi lefedettség egyenlőtlenségei is befolyásolhatják, hogy kik jutnak ténylegesen támogatáshoz.

Ez az eloszlás részben tükrözi a Magyarországon élő ukrajnai menekültek demográfiai összetételét: a menekültek 70–80%-a nő, többségük gyermekeivel érkezett, a gyermekek aránya 35–40%, az időseké 5–10%. A Kárpátaljáról érkezők körében jelentős a roma közösségek jelenléte, bár ez sokszor rejtve marad a hivatalos adatgyűjtések elől. A fogyatékossággal élők és az LGBTQ+ menekültek gyakran láthatatlanok a támogatási rendszerekben.

A kutatásban kevés célzott program jelent meg a fogyatékossággal élő menekültek számára, noha léteznek ilyen kezdeményezések – például a Strázsa Tanya –, amelyek komplex, lakhatással egybekötött szolgáltatást nyújtanak e csoportnak (MMIA projekt keretében) – azonban nem szerepelnek kutatásunk mintájában (nem töltötték ki a kérdőívet).

Célzott vagy adaptált szolgáltatások bizonyítékai

Összességében a vizsgálat igazolja, hogy a célzott vagy adaptált szolgáltatások jelen vannak a lakhatási támogatási gyakorlatban, azonban elérhetőségüket és hosszú távú hatásukat korlátozzák bizonyos jogosultsági feltételek (pl. menedékes státuszhoz kötöttség), a rövid távú, projektalapú finanszírozás és a rendszerszintű koordináció hiánya. Bár a szervezetek közel fele képes volt a szolgáltatásait a sérülékeny csoportok igényeihez igazítani, ezek a módosítások többnyire a rendelkezésre álló támogatási keretekhez és jogszabályi előírásokhoz igazodtak. A beavatkozások rugalmasan reagálnak a menekültek változó élethelyzetére, de fenntarthatóságuk és valódi hatékonyságuk nagyrészt a finanszírozási ciklusok kiszámíthatatlansága és a jogi környezet változékonysága miatt bizonytalan. A jelenlegi ellátási oldal széttöredezettsége miatt a célzott szolgáltatások nem képesek lefedni az összes valós szükségletet, így fennáll annak a kockázata, hogy egyes csoportok – különösen a formális jogosultságon kívül esők – tartósan kívül maradnak a támogatási rendszeren.

Az inklúzió hiányosságai vagy figyelmen kívül hagyott szükségletek

Bár a válaszadó szervezetek többsége (67%) általános célú szolgáltatásokat nyújt, és nem szűkíti tevékenységét egy-egy kisebb célcsoportra, a hivatalos állami és EU-s programok (pl. MMIA) jogosultsági feltételei számos menekült csoportot kizárnak. A kárpátaljai kettős (magyar–ukrán) állampolgárok például nem jogosultak sem az államilag támogatott kollektív szálláshelyekre, sem az MMIA által finanszírozott, magánszállás-alapú komplex lakhatási programokra. Ugyanakkor a civil szervezetek többségének ügyfélkörében – még az MMIA projekt megvalósítása mellett is – jelen vannak kettős állampolgárok, akik számára sokféle lakhatási támogatást biztosítanak (pl. albérlet-támogatás, mentorálás).

Mivel nem ismert a Magyarországon élő ukrajnai menekültek pontos száma és társadalom-demográfiai háttere, nem lehetünk biztosak abban, hogy a lakhatási támogatások mennyire inkluzívak, illetve mennyiben képesek lefedni a valós szükségleteket. Ráadásul nem egységes, rendszerszintű lakhatási ellátásról van szó, hanem széttöredezett, párhuzamosan működő szolgáltatásokról, amelyek földrajzi és programbeli elérhetősége jelentősen eltérhet. Csak abban bízhatunk, hogy a háború kezdete óta eltelt időben a rászorulók többsége – még azok is, akik korlátozott digitális kompetenciával rendelkeznek vagy akár analfabéták – értesültek ezekről a lehetőségekről, és hozzá is tudtak férni a számukra releváns szolgáltatásokhoz.

10. Következtetések és ajánlások

A lakhatási szolgáltatások feltérképezéséből levont legfontosabb tanulságok

A kutatás rámutatott, hogy a Magyarországon működő civil és egyházi szervezetek sokrétű és változatos lakhatási támogatási formákat nyújtanak az ukrajnai menekültek számára – az albérlettámogatástól a kollektív szállásokon nyújtott komplex ellátásig. A szolgáltatások közös jellemzője, hogy alapvetően projektalapú finanszírozásból valósulnak meg, döntően EU-s forrásokból (MMIA), így működésük időben és forrásban egyaránt korlátozott. Emiatt a lakhatási biztonság sok esetben csupán a projektidőszakra korlátozódik, ami hosszú távon nem biztosít fenntartható megoldást az érintett háztartások számára.

A vizsgált programok rávilágítottak arra is, hogy az önálló lakhatást támogató modellek főként civil innovációként jelennek meg, gyakran partnerségi formában, míg az állami szerepvállalás továbbra is a kollektív szálláshelyek működtetésére koncentrálódik. Ugyanakkor az állam által biztosított normatív támogatás kizárólag a kollektív szálláselhelyezéshez kötődik, így sem az innovatív, önálló lakhatást támogató megoldásokat nem ösztönzi, sem a jogosultságok bővítésére nem ad teret – sőt, a 2024. augusztusi rendeletmódosítás óta a hozzáférés feltételei az állami szálláselhelyezés vonatkozásában is tovább szűkültek: míg a kettős állampolgárok szállásjogosultsága megszűnt, addig a menedékes státusszal rendelkezők esetében is egy szűkebb elhelyezési rendszer lépett életbe (sérülékeny csoportok – gyermekes családok, idősek, betegek, fogyatékossággal élők).

Ezzel párhuzamosan a foglalkoztatáshoz kötött lakhatási támogatás vált az egyik fő belépési lehetőséggé, azonban ez a modell erősen szelektív, hiszen csak azok férnek hozzá, akik igazolt munkaviszonyban állnak egy olyan munkáltatónál, amely vállalja a támogatási kérelem benyújtását. Az igazolt munkaviszony mellett a lakhatási támogatása további feltétele az érvényes lakásbérleti szerződés, ami sok informálisan lakó család esetében kizáró tényező lehet. Abban a nem ritka esetben, amikor maga a munkáltató a szállásadó is, akkor a munka- és lakhatási viszony összefonódik, ami a dolgozó számára dupla függést teremthet: a munkahely elvesztése egyben a lakhatás elvesztését is jelentheti. E támogatási forma előnyeként említhető, hogy nem időtartamhoz kötött, vagyis a munkaviszony fennállásáig tarthat, így ideális esetben, kölcsönös elégedettség esetén hozzájárulhat az önálló lakhatás megteremtéséhez.

A szolgáltatások elérhetőségét jelentősen befolyásolja a kapacitás- és forráshiány, valamint a lakáspiac általános válsága: a megfizethető lakások hiánya és az albérletárak drasztikus emelkedése minden szereplő által érzékelt, rendszerszintű akadály. Ezt súlyosbítják a bérbeadók elutasító attitűdjei, a diszkrimináció, a jogi-bürokratikus nehézségek és a nyelvi akadályok, amelyek együttesen tovább korlátozzák a menekültek lakhatási lehetőségeit.

A kutatás ugyanakkor számos olyan jó gyakorlatot is azonosított, amelyek a lakhatást nem elszigetelten, hanem a társadalmi integráció részeként kezelik – például a szociális munka, a mentorálás, a pszicho-szociális támogatás vagy az önkormányzati együttműködés bevonásával. Ezek a komplex modellek bizonyítják, hogy a rugalmas, igényalapú megközelítések képesek hatékonyan reagálni a menekültek sokrétű szükségleteire, ugyanakkor fenntarthatóságuk erősen függ a finanszírozási ciklusoktól és a szabályozási környezettől.

Stratégiai intézkedések az érdekelt felek és a döntéshozók számára

A lakhatási szolgatások feltérképezése egyértelműen jelezte, hogy a Magyarországon élő ukrajnai menekültek lakhatási biztonsága elsősorban rendszerszintű akadályokba ütközik. Ezek kezelésére elsősorban olyan állami intézkedésekre lenne szükség, mint például az állami normatív támogatás reformja, hogy a normatíva rugalmasabb legyen, és kiterjedjen a magánszállás-alapú, közösségi és innovatív lakhatási modellekre is; valamint a jogosultsági kör szélesítése, hogy a jogosultság ne szűküljön le kizárólag munkaerőpiaci státuszra, hanem figyelembe vegye a valós szociális szükségleteket is. Továbbá, olyan állami és önkormányzati intézkedésekre is szükség volna, melyek a megfizethető lakhatás kínálatának bővítését célozzák, például megfizethető bérlakásprogramok, az önkormányzati lakásállomány fejlesztése formájában, hiszen a menekültek lakhatási problémái szorosan összefüggenek a magyar lakáspiac strukturális válságával.

A fentiek kiemelt jelentőségén túl, a magyar kontextusban reálisabb ajánlások súlypontját talán érdemesebb mégis olyan területekre helyezni, ahol a civil és nemzetközi szereplőknek van valamekkora mozgástere, ami által a rendszer javítható.

Reális stratégiai ajánlások a magyar kontextusban:

1. Partnerségi modellek, együttműködések erősítése

   A kutatás megmutatta, hogy a civil, egyházi, önkormányzati és nemzetközi szervezetek közötti együttműködés hatékony és rugalmas válaszokat eredményez. Ezek megerősítése, valamint az állam aktívabb bevonása nélkülözhetetlen a koordinált és fenntartható lakhatási támogatási rendszer kialakításához (például javasolt a civil szervezetek közötti forráshiány szülte „láncolt" albérlettámogatás megoldás tudatos fejlesztése közös adatbázisokkal, referál mechanizmusokkal, továbbá az önkormányzatok bevonása (pl. üres ingatlanok közvetítése, karbantartásban segítség)).

2. Hosszabb távú finanszírozási ciklusok előmozdítása nemzetközi donoroknál

   Az állami normatíva korlátozott (kollektív szálláselhelyezés) volta és a szűkülő jogosultsági kör okán a nemzetközi források (EU, UNHCR, magánalapítványok) felé lehet indokolni a hosszabb finanszírozási időszakok szükségességét, amelyek stabil hátteret biztosítanak a civil programoknak.

3. Hatásmérés és visszacsatolás

   A 2. ponthoz szorosan kapcsolódó ajánlás, a lakhatási programok és szolgáltatások rendszeres hatásmérése (Fontos lenne, hogy az MMIA-projektek esetében a hatásvizsgálat kötelező elemként jelenjen meg, biztosítva, hogy ne csak a szolgáltatások nyújtása, hanem azok hosszú távú eredményessége is mérhető és látható legyen.

4. Kapacitásépítés és tudásmegosztás a terepen dolgozó szervezetek között

   A közös képzések, workshopok, tapasztalatmegosztás erősítenék az ellátórendszer rugalmasságát, és csökkentenék az „újrakezdés" veszteségeit projektről projektre. Ideértve a Jó gyakorlatok dokumentálását és terjesztését is, hogy szélesebb körben elérhetővé váljanak az olyan jól működő modellek, mint például a sorstárs mentorálás, komplex támogatás, vagy a rugalmas albérlettámogatás (pl. szükségletekhez igazodó, fokozatosan csökkenő támogatások, előtakarékosság).

5. Adatgyűjtés, állami nyilvántartások megosztása

   A legnagyobb stratégiai hiányosság a pontos adatok hiánya: nem ismert, hány ukrajnai menekült él jelenleg Magyarországon, milyen a társadalmi-demográfiai összetételük, és milyen lakhatási szükségleteik vannak. Ez különösen veszélyezteti a rejtett, méltatlan körülmények között élő csoportokat. Az állam felelőssége, hogy a nyilvántartott adatokat megossza a civil és nemzetközi partnerekkel.

6. Digitális és közösségi alapú eszközök fejlesztése

   Az információhoz való hozzáférés kulcs, különösen a kisebb digitális kompetenciával rendelkező menekültek számára. Ennek megfelelően javasolt a szolgáltatásokhoz való hozzáférés többféle eszközzel való biztosítása.

Javaslatok a SMART UA nyomon követéséhez (pl. kísérleti helyszínek, eszközök tervezése)

A kutatás eredményei alapján a SMART UA lakhatási eszköz fejlesztésében és nyomon követésében az alábbi szempontokat érdemes megfontolni.

A tesztelési helyszínek közül kiemelt szerepet érdemes szánni a fővárosnak, igazodva az ukrajnai menekültek a vidékhez képest nagyobb arányához. Továbbá javasolt a tesztelésbe olyan szervezeteket bevonni, amelyek jelentős tapasztalattal rendelkeznek lakhatási programok, szolgáltatások működtetésében. Ahogy korábban írtunk róla, a mintánkban szereplő, lakhatási tapasztalatokkal rendelkező szervezetek körében fogadókészség mutatkozott a SMART UA eszköz tesztelésére.

Az eszköz tartalma vonatkozásában kiemelendő, hogy a jelenlegi lakhatási helyzet feltárása mellett érdemes hangsúlyt fektetni a tartós lakhatási önállósodás akadályainak feltárására is (pl. bérbeadói diszkrimináció, stabil jövedelem hiánya, bürokratikus akadályok), továbbá a sérülékeny csoportok sajátos szükségleteire (pl. idősek, fogyatékossággal élők, roma családok, LGBTQ+ menekültek) is. Valamint hasznos lehet, ha az eszköz feltérképezi a szolgáltatásokhoz való hozzáférés szintjét és akadályait is, beleértve az információhoz jutást (digitális kompetenciák, nyelvi korlátok).

Továbbá a kísérleti fázisban nemcsak a szervezetek, hanem a menekültek közvetlen visszajelzéseit is gyűjteni javasolt az eszköz relevanciájának erősítése érdekében.

Az eszköz által gyűjtött adatok hozzájárulhatnak a Magyarországon élő ukrajnai menekültekre vonatkozó hiányzó adatok kiegészítéséhez, és akár rejtett szükségletek feltárásához is.

A SMART UA eszköz fenntarthatóságát az szolgálja, ha már a fejlesztés során szoros együttműködés alakul ki a civil szervezetek, önkormányzatok és nemzetközi partnerek között. Az eszköz aktív használata akkor biztosított, ha valódi, célzott, és hatékony segítséget nyújt az érintett szereplők lakhatási szolgáltatásaik biztosítása során.

11. Mellékletek

No.	Szervezet neve	Város / megye	Kapcsolat-tartó személy	E-mail	Szervezet típusa	Szolgáltatások	Célcsoportok	Együttműködések
1	Jezsuita Menekültszolgálat	Budapest	Takács Emőke, Kővágó Emese	info@jmsz.hu	Vallási kötődésű szervezet/ Vallási szervezet	Legalább 3 hónap hosszúságú lakhatás magánszálláson, Jogi segítségnyújtás, Eseti anyagi támogatás, Havi rendszerességű lakhatási hozzájárulás (a lakhatási költségek bizonyos hányadának átvállalása), Információszolgáltatás, Szociális munka / mentorálás, Albérletkeresés, Fordítás/ tolmácsolás, Berendezési tárgyak biztosítása/beszerzése	Idősek (65 év felett), Általános szolgáltatásokat nyújtanak, Egyéb csoportoknak	Magyarországi civil szervezetek (NGO-k), Nemzetközi civil szervezetek (NGO-k), Vallási kötődésű szervezetek/ vallási szervezetek, Alulról szerveződő csoportok (grassroots)Jogvédő szervezetek, Regionális vagy állami hatóságok, Egyéb típusú szervezetek
2	Evangélikus Diakónia	Budapest	Mészáros Attila	mesata@gmail.com	Vallási kötődésű szervezet/ Vallási szervezet	Átmeneti szállás, Legalább 3 hónap hosszúságú lakhatás magánszálláson, Eseti anyagi támogatás, Havi rendszerességű lakhatási hozzájárulás (a lakhatási költségek bizonyos hányadának átvállalása), Mediáció a bérbeadókkal, Információszolgáltatás, Szociális munka / mentorálás, Fordítás/ tolmácsolás, Berendezési tárgyak biztosítása/beszerzése	Nők (beleértve a kisgyermekes anyák), Felnőttek (általános munkaképes korosztály), Idősek (65 év felett), Fogyatékossággal élő személyek, Roma vagy más etnikai kisebbségekbe tartozók, LGBTQ+ személyek, Általános szolgáltatásokat nyújtanak	Önkormányzat(ok), Magyarországi civil szervezetek (NGO-k), Nemzetközi civil szervezetek (NGO-k), Vallási kötődésű szervezetek/ vallási szervezetek, Vállalkozások, Alulról szerveződő csoportok (grassroots), Jogvédő szervezetek, Regionális vagy állami hatóságok
3	Kárpátok	Eger	Égető Eszter	eszter.egeto@cfoun	Civil szervezet	Mediáció a bérbeadókkal,	Általános	Önkormányzat(ok),

No.	Szervezet neve	Város / megye	Kapcsolat-tartó személy	E-mail	Szervezet típusa	Szolgáltatások	Célcsoportok	Együttműködések
	Alapítvány			dation.org	(NGO)	Információszolgáltatás, Szociális munka / mentorálás, Albérletkeresés, Bérlő-bérbeadó összekötése, Fordítás/ tolmácsolás, Berendezési tárgyak biztosítása/beszerzése, Egyéb	szolgáltatásokat nyújtanak	Magyarországi civil szervezetek (NGO-k), Nemzetközi civil szervezetek (NGO-k), Vallási kötődésű szervezetek/ vallási szervezetek, Vállalkozások, Alulról szerveződő csoportok (grassroots), Jogvédő szervezetek, Regionális vagy állami hatóságok
4	Utcáról Lakásba! Egyesület	Budapest	Krivácsy Balázs	info@utcarollakasba.hu	Civil szervezet (NGO)	Havi rendszerességű lakhatási hozzájárulás (a lakhatási költségek bizonyos hányadának átvállalása), Mediáció a bérbeadókkal, Információ szolgáltatás, Szociális munka / mentorálás, Fordítás/ tolmácsolás, Berendezési tárgyak biztosítása/beszerzése, Egyéb	Nők (beleértve a kisgyermekes anyák), Felnőttek (általános munkaképes korosztály), Roma vagy más etnikai kisebbségekbe tartozók	Magyarországi civil szervezetek (NGO-k), Nemzetközi civil szervezetek (NGO-k), Vallási kötődésű szervezetek/ vallási szervezetek
5	Magyar Ökumenikus Segélyszervezet	Budapest	Lupsán Lili	segelyszervezet@segelyszervezet.hu	Vallási kötődésű szervezet/ Vallási szervezet	Legalább 3 hónap hosszúságú lakhatás kollektív szálláson, Jogi segítségnyújtás, Havi rendszerességű lakhatási hozzájárulás (a lakhatási költségek bizonyos hányadának átvállalása), Mediáció a bérbeadókkal, Információszolgáltatás, Szociális munka / mentorálás, Albérletkeresés, Bérlő-bérbeadó összekötése, Fordítás/ tolmácsolás	Nők (beleértve a kisgyermekes anyák), Felnőttek (általános munkaképes korosztály), Idősek (65 év felett), Fogyatékossággal élő személyek	Önkormányzat(ok), Magyarországi civil szervezetek (NGO-k), Nemzetközi civil szervezetek (NGO-k), Vallási kötődésű szervezetek/ vallási szervezetek, Alulról szerveződő csoportok (grassroots)
6	Migration Aid	Esztergályhorváti	Pakot Ágnes	board@migaid.org, agnes.pakot@migai	Civil szervezet (NGO)	Legalább 3 hónap hosszúságú lakhatás	Nők (beleértve a kisgyermekes anyák),	Magyarországi civil szervezetek (NGO-k),

No.	Szervezet neve	Város / megye	Kapcsolat-tartó személy	E-mail	Szervezet típusa	Szolgáltatások	Célcsoportok	Együttműködések
				d.org		kollektív szálláson, Információszolgáltatás	Idősek (65 év felett), Fogyatékossággal élő személyek	Regionális vagy állami hatóságok
7	Dévai Fogadó	Budapest	Bolba Márta	devaifogado@devaifogado.hu	Vallási kötődésű szervezet/ Vallási szervezet	Eseti anyagi támogatás, Havi rendszerességű lakhatási hozzájárulás (a lakhatási költségek bizonyos hányadának átvállalása), Információszolgáltatás, Szociális munka / mentorálás, Fordítás/ tolmácsolás	Általános szolgáltatásokat nyújtanak	Magyarországi civil szervezetek (NGO-k), Nemzetközi civil szervezetek (NGO-k), Vallási kötődésű szervezetek/ vallási szervezetek
8	Katolikus Karitász	Budapest	Szalma Balázs	office@caritas.org.hu	Vallási kötődésű szervezet/ Vallási szervezet	Havi rendszerességű lakhatási hozzájárulás (a lakhatási költségek bizonyos hányadának átvállalása), Szociális munka / mentorálás, Fordítás/ tolmácsolás	Általános szolgáltatásokat nyújtanak	Magyarországi civil szervezetek (NGO-k), Vallási kötődésű szervezetek/ vallási szervezetek
9	Menedék – Migránsokat Segítő Egyesület	Budapest	Bognár Kata	menedek@menedek.hu	Civil szervezet (NGO)	Jogi segítségnyújtás, Információszolgáltatás, Szociális munka / mentorálás, Albérletkeresés, Bérlő-bérbeadó összekötése, Fordítás/ tolmácsolás	Általános szolgáltatásokat nyújtanak	Önkormányzat(ok), Magyarországi civil szervezetek (NGO-k), Nemzetközi civil szervezetek (NGO-k), Vallási kötődésű szervezetek/ vallási szervezetek, Vállalkozások, Alulról szerveződő csoportok (grassroots), Jogvédő szervezetek, Regionális vagy állami hatóságok
10	Fővárosi Önkormányzat	Budapest	Virág Tamás	virag.tamas@budapest.hu	Önkormányzat	Mediáció a bérbeadókkal, Információszolgáltatás, Szociális munka / mentorálás, Albérletkeresés, Bérlő-bérbeadó összekötése, Fordítás/ tolmácsolás, Berendezési tárgyak	Nők (beleértve a kisgyermekes anyák), Felnőttek (általános munkaképes korosztály), Roma vagy más etnikai kisebbségekbe tartozók	Önkormányzat(ok), Magyarországi civil szervezetek (NGO-k), Nemzetközi civil szervezetek (NGO-k), Vallási kötődésű szervezetek/ vallási szervezetek, Jogvédő szervezetek, Regionális vagy

No.	Szervezet neve	Város / megye	Kapcsolat-tartó személy	E-mail	Szervezet típusa	Szolgáltatások	Célcsoportok	Együttműködések
						biztosítása/beszerzése		állami hatóságok
11	Fess Napfényt Egyesület	Nagygeresd	Galambos Viktória	fessnapfenyt@gmail.com	Civil szervezet (NGO)	Legalább 3 hónap hosszúságú lakhatás magánszálláson, Legalább 3 hónap hosszúságú lakhatás kollektív szálláson, Információszolgáltatás, Szociális munka / mentorálás, Albérletkeresés, Fordítás/ tolmácsolás, Berendezési tárgyak biztosítása/beszerzése	Általános szolgáltatásokat nyújtanak	Önkormányzat(ok), Magyarországi civil szervezetek (NGO-k), Nemzetközi civil szervezetek (NGO-k), Vallási kötődésű szervezetek/ vallási szervezetek, Jogvédő szervezetek
12	Bachtalo Drom Egyesület	Budapest	Szécsi Magdolna	szecsi.magdolna0403@gmail.com	Civil szervezet (NGO)	Információszolgáltatás, Szociális munka / mentorálás, Albérletkeresés, Berendezési tárgyak biztosítása/beszerzése	Nők (beleértve a kisgyermekes anyák), Felnőttek (általános munkaképes korosztály), Idősek (65 év felett), Fogyatékossággal élő személyek, Roma vagy más etnikai kisebbségekbe tartozók	Magyarországi civil szervezetek (NGO-k), Nemzetközi civil szervezetek (NGO-k), Vallási kötődésű szervezetek/ vallási szervezetek, Vállalkozások, Jogvédő szervezetek